

# Kraštovaizdžio politika Lietuvoje

Justina Čunderova

Aplinkos ministerijos Gamtos apsaugos politikos grupė

*Kraštovaizdžio horizontai 2024, 2024.10.22*

**Europos kraštovaizdžio konvencija** – pirmoji tarptautinė sutartis, skirta išskirtinai visiems kraštovaizdžio aspektams. Kraštovaizdis atlieka svarbų viešojo intereso vaidmenį kultūros, ekologijos, aplinkosaugos ir socialinėse srityse ir yra pagrindinis individualios ir socialinės gerovės elementas, dėl kurio apsaugos, valdymo ir planavimo teisės ir pareigos atsiranda kiekvienam.



Europos  
kraštovaizdžio  
konvencija priimta  
2000 m. spalio 20 d.  
Florencijoje



Lietuva Europos  
kraštovaizdžio  
konvenciją  
ratifikavo  
2002 m. spalio 3 d.



<https://www.coe.int/en/web/landscape/reference-texts>

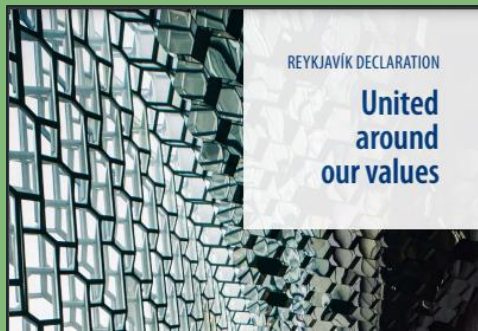
Ministrų komitetas:  
-17 rekomendacijų, skirtų padėti saugoti, tvarkyti ir propaguoti kraštovaizdžio išteklius;  
-7 rezoliucijas ir nuomones



<https://www.coe.int/en/web/landscape/publications>

>40 leidinių, susijusių su Europos kraštovaizdžio konvencijos nuostatų įgyvendinimu ir kitų šalių patirtimi kraštovaizdžio ir žmogaus teisių apsaugos stiprinimo srityse

## Europos kraštovaizdžio konvencijos įgyvendinimo procesai Europoje



- 2022 pab.-2023 m. Europos kraštovaizdžio konvencijos įgyvendinimo veikla buvo sustabdyta.
- IV-tame Europos Tarybos viršūnių susitikime (Reikjavikas, 2023 m. gegužės 16–17 d.) priimta **Reikjaviko deklaracija – Vieningos mūsų vertybės**.
- Deklaracijos V priedas parengtas Kraštovaizdžio konvencijos pagrindu ir jame dar kartą patvirtinama kraštovaizdžio svarba ir Europos kraštovaizdžio konvencijos naudingumas.
- Deklaracijos pagrindu 2024 m. sausio 2 d. Europos laukinės gamtos ir natūralių buveinių apsaugos konvencijos ir ET kraštovaizdžio konvencijos įgyvendinimas perkeltas į **Žmogaus teisių ir teisinės valstybės generalinį direktoratą (DG-I)** ir įkurtas Reikjaviko proceso ir aplinkos departamentas.

<https://rm.coe.int/4th-summit-of-heads-of-state-and-government-of-the-council-of-europe/1680ab40c1>

**Reikjaviko procesas** - sutelkti ir stiprinti organizacijos darbą su žmogaus teisėmis susijusiems aplinkos aspektams. Šis tikslas apima kraštovaizdį, kaip vieną iš labiausiai žmogui aktualių aspektų.

## ■ Europos kraštovaizdžio konvencijos įgyvendinimo procesai Europoje

- Atnaujintas konferencijų, skirtų Europos kraštovaizdžio konvencijos įgyvendinimui, organizavimas
- Tęsiamas kraštovaizdžio apdovanojimo sesijų paraiškų vertinimas. 2024 m. lapkričio m. planuojamas tarptautinės žiuri susitikimas priimti galutinį sprendimą dėl Kraštovaizdžio apdovanojimo ir specialių paminėjimų.

Lietuva paraiškas Kraštovaizdžio apdovanojimui gauti teikė du kartus:

2012-2013 m. sesijai – Utenos savivaldybės projektas „*U-parks. U-turn we love*“, kuris gavo specialų Europos Tarybos žymenį;

2018-2019 m. sesijai - Telšių savivaldybės projektas „*Telšių miesto urbanizuotos teritorijos gamtinio karkaso formavimas ir stiprinimas*“

## ■ Europos kraštovaizdžio konvencijos įgyvendinimo procesai LIETUVOJE

### Nacionalinė kraštovaizdžio politika

- 2004 m. atskiru LRV nutarimu patvirtintas Kraštovaizdžio politikos kryptių aprašas galiojo iki 2020 m.
- 2020 m. birželį priimtas naujas Strateginio valdymo įstatymas

#### 4 planavimo dokumentų lygmenys:

1. **Valstybės strategijos** (Valstybės pažangos strategija, Nacionalinio saugumo strategija, LRBP koncepcija);
2. **Strateginio lygmens planavimo dokumentai** (Nacionalinės darbotvarkės, Nacionalinis pažangos planas, LRBP)
3. **Programavimo lygmens dokumentai** (Nacionalinės plėtros programos, Plėtros programos, Vyriausybės programa ir jos įgyvendinimo planas, nacionalinių darbotvarkių planai, regionų plėtros planai, savivaldybių strateginiai plėtros planai, savivaldybių BP)
4. **Veiklos lygmens planavimo dokumentai** (strateginiai veiklos planai, veiksmų planai, metiniai veiksmų planai)



## ■ Europos kraštovaizdžio konvencijos įgyvendinimo procesai LIETUVOJE

**Kraštovaizdžio politikos klausimai atspindėti pagrindiniuose horizontaliuose nacionaliniuose strateginio planavimo dokumentuose:**

- 2023 m. gruodį Seimo patvirtinta Valstybės pažangos strategija - **Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“**:  
*visa šalies teritorija – darniai ir subalansuotai išvystyta, remiasi integruota teritorijų plėtra. **Kraštovaizdis** planuojamas taip, kad būtų atkurta ir palaikoma ekologinė pusiausvyrą, išsaugotos ir kuriamos naujos žaliosios erdvės.*
- 2015 m. Seimo patvirtintoje **Nacionalinėje aplinkos apsaugos strategija** – strateginio lygmens planavimo dokumentas.  
*numatyti pagrindiniai kraštovaizdžio apsaugos, biologinė įvairovė ir ekosistemų paslaugų tikslai ir politikos įgyvendinimo kryptys.*

## Nacionalinė aplinkos apsaugos strategija

*Tikslas kraštovaizdžio apsaugos srityje – išsaugoti įvairaus teritorinio lygmens kraštovaizdžio arealus ir jų geoekologinį potencialą, užtikrinant tinkamą jų tvarkymą, naudojimą, planavimą ir darnų vystymąsi.*

### ▪ Politikos įgyvendinimo kryptys:

- ✓ Gamtinių, agrarinių ir urbanizuotų teritorijų santykio optimizavimas
- ✓ Darnaus urbanizuotų teritorijų vystymosi skatinimas
- ✓ Pažeistų kraštovaizdžio teritorijų atkūrimas
- ✓ Žemės naudojimo ir žemėvaldų teritorinės struktūros optimizavimas
- ✓ Baltijos jūros pakrantės apsauga, tinkamas atkūrimas ir tvarus naudojimas
- ✓ Gamtinio karkaso ir ekosistemų funkcijų ir paslaugų stiprinimas
- ✓ Kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės, ekosistemų mokslinių tyrimų plėtojimas
- ✓ Vietovių, kurioms būdingi vertingiausi kraštovaizdžiai ir didelis biologinės įvairovės vertybių susitelkimas, išskyrimas, teisinės apsaugos nustatymas ir tvarkymas.
- ✓ Kraštovaizdžio, ekosistemų ir biologinės įvairovės prisitaikymas prie klimato kaitos.

▪ **2021 m. Seimo patvirtintoje Nacionalinėje klimato kaitos valdymo darbotvarkėje:**

- Žemės naudojimo, žemės naudojimo keitimo ir miškininkystės (ŽNŽNKM) **sirtyje:**

iki 2024 m. ne mažiau kaip 4 proc., 2030 m. – 10 proc. žemės ūkio naudmenų panaudoti biologine įvairove turtingiems kraštovaizdžio elementams.

- Pritaikymo prie klimato kaitos 2030 m. tikslai miškininkystės, ekosistemų, biologinės įvairovės, **kraštovaizdžio apsaugos srityse:**

išsaugoti ir didinti ekosistemų atsparumą, ekosisteminių paslaugų mastą ir vertę, daugiau dėmesio skiriant gamtos procesais pagrįstiems sprendimams (*tyrimų ir stebėsenos svarba; biologinės įv. nykimo stabdymas; miško ekosistemų atsparumo didinimas; veiklos, palankios biologinės įv. ir kraštovaizdžio elementams, skatinimas*).

**Horizontaliosios klimato kaitos valdymo politikos įgyvendinimo kryptys:**

- efektyvi klimato kaitos valdymo politikos poveikio vertinimo sistema, užtikrinanti suinteresuotų grupių bendradarbiavimą, priemonių planavimą

- klimato kaitos tarpdisciplininių diskusijų ir mokslinių tyrimų vykdymas, siekiant suderinti klimato kaitos švelninimo ir pritaikymo tikslus, sustiprinti jų ryšį su visuomenės sveikatos, biologinės įvairovės, kraštovaizdžio ir kitų sričių tikslais



- **2020 m. patvirtintas 2021–2030 metų Nacionalinis pažangos planas (NPP):**  
6.8 pažangos uždavinys „Išsaugoti ir atkurti biologinę įvairovę, ekosistemų, jų paslaugų kokybę bei kraštovaizdžio savitumą ir užtikrinti darnų gamtos išteklių naudojimą“
- **2022 m. patvirtinta 2022–2030 metų aplinkos apsaugos ir klimato kaitos valdymo plėtros programoje** (NPP įgyvendinamas suplanuotas per Vyriausybės tvirtinamas ministerijų plėtros programas):

„6 problema. Mažėja natūralių ir pusiau natūralių teritorijų, silpnėja gamtinio karkaso teritorijų ekologinis potencialas, nyksta biologinė įvairovė, degraduoja ekosistemos, mažėja jų teikiamų paslaugų kokybė“

### PROBLEMŲ PRIEŽASTYS

6.12. didėja fragmentacijos keliamos grėsmės natūralių buveinių ir vietinių rūšių populiacijų ilgalaikiam išlikimui;

6.13. Kraštovaizdžio, biologinės įvairovės, ekosistemų paslaugų nuostatos neefektyviai integruotos į miškų ūkio, žemės ūkio, teritorijų planavimo ir kitus viešojo valdymo arba ūkio sektorius ir planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimą.

6.14. Neišplėtota žaliaji infrastruktūra urbanizuotose teritorijose.

6.15. Sutvarkyta tik nedidelė dalis praeities taršos židinių ir jų užterštų teritorijų.

6.16. Nesutvarkyta didelė dalis kasybos darbais pažeistų teritorijų.

## Šių prižasčių šalinimas suplanuotas pažangos priemonėse

### Valstybinės pažangos priemonės:

02-001-06-08-01 „Išsaugoti biologinę įvairovę“

02-001-06-08-04 „Skatinti miškų plėtrą ir darnų miškų sektoriaus vystymąsi“

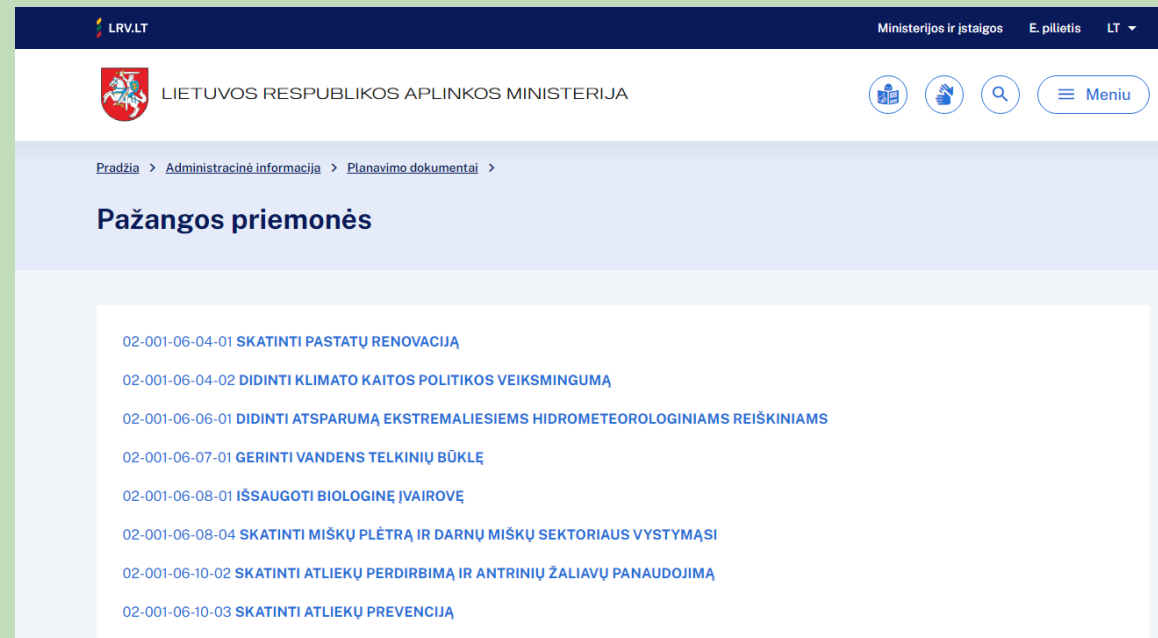
02-001-06-06-01 „Didinti atsparumą ekstremaliesiems hidrometeorologiniams reiškiniams“

02-01-06-07-01 „Gerinti vandens telkinių būklę“

### Regioninės pažangos priemonės:

02-001-06-08-02 (RE) „Plėtoti žaliają infrastruktūrą urbanizuotoje aplinkoje“

02-001-06-08-03 (RE) „Sutvarkyti praeityje užterštas ir pažeistas teritorijas“



The screenshot shows the website of the Ministry of Environment of the Republic of Lithuania. The header includes the logo and name of the ministry, along with navigation icons for home, accessibility, search, and menu. The main content area is titled "Pažangos priemonės" (Progress Measures) and lists several measures with their corresponding codes:

- 02-001-06-04-01 SKATINTI PASTATŲ RENOVACIJĄ
- 02-001-06-04-02 DIDINTI KLIMATO KAITOS POLITIKOS VEIKSMINGUMĄ
- 02-001-06-06-01 DIDINTI ATSPARUMĄ EKSTREMALIESIEMS HIDROMETEOROLOGINIAMS REIŠKINIAMS
- 02-001-06-07-01 GERINTI VANDENS TELKINIŲ BŪKLĘ
- 02-001-06-08-01 IŠSAUGOTI BIOLOGINĘ ĮVAIROVĘ
- 02-001-06-08-04 SKATINTI MIŠKŲ PLĖTRĄ IR DARNŲ MIŠKŲ SEKTORIAUS VYSTYMĄSI
- 02-001-06-10-02 SKATINTI ATLIEKŲ PERDIRBIMĄ IR ANTRINIŲ ŽALIAVŲ PANAUDOJIMĄ
- 02-001-06-10-03 SKATINTI ATLIEKŲ PREVENCIJĄ

- **2021 m. patvirtintas LRBP (integruotas NKTP), 2023 m. LRV nutarimu patvirtinta sprendinių įgyvendinimo programa:**
  - atnaujinti kraštovaizdžio politiką;
  - vykdyti žemės dangos pokyčių stebėseną;
  - sukurti kraštovaizdžio ekologinę/ekonominę/socialinę pusiausvyrą užtikrinančius reglamentus;
  - detalizuoti ir identifikuoti išskirtinės gamtinės, kultūrinės ir estetinės vertės kraštovaizdžio arealus ir panoramas, vizualiai išraiškingiausias kraštovaizdžio struktūras, nustatyti šių teritorijų naudojimo reglamentą, kraštovaizdžio vertės požymius;
  - parengti nuostatų rinkinį, integruotinų į TPD, skirtų užtikrinti gamtinio karkaso, kaip kraštovaizdžio struktūros ir biologinės įvairovės išsaugojimo prielaidos, apsaugą, palaikymą ir atstatymą;
  - integruoti kraštovaizdžio pažinimą į švietimo ir mokymosi visą gyvenimą sistemas (apimant supratimą apie klimato kaitą ir kitus gamtos ir žmogaus sąveikos procesus);
  - įtraukti kraštovaizdžio specialistus į visų lygmenų teritorijų planavimo procesą bei užtikrinti jų kvalifikacijos kėlimo teisinį pagrindą;
  - integruoti žaliosios infrastruktūros koncepciją į nacionalinę teisę.

## ■ Europos kraštovaizdžio konvencijos įgyvendinimo procesai LIETUVOJE

### Saugomų teritorijų įstatymo nauja redakcija numato naujas funkcijas VSTT:

- rengia biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio apsaugos, ekosistemų atkūrimo priemones ir jas įgyvendina Lietuvos Respublikos teritorijoje;
- vykdo Aplinkos monitoringo įstatymo nustatyta tvarka Valstybinės aplinkos monitoringo programos stebėsenos priemones kraštovaizdžio būklei stebėti



# Kitos iniciatyvos prisidedančios prie kraštovaizdžio būklės gerinimo



## Urbanizuotų teritorijų kraštovaizdžio apsauga. Didesnis savivaldybių įtraukimas.

Skatinama kiekvienu atveju įvertinti gamtinę aplinką, kultūros paveldą ir kitus miesto struktūros elementus. Statybų sektoriaus vystymo agentūroje 2023 m. įsteigtas Urbanistikos padalinys.



## Savivaldybių aplinkosaugos reitingas nuo 2022 m.

Vertinami kraštovaizdžio apsaugai aktualūs aspektai: ar reguliariai vykdomas biologinės įvairovės ar kraštovaizdžio monitoringas, Ar šienavimas vykdomas pagal žydėjimo ciklus, kokia dalis savivaldybės biudžeto skiriama želdynų ir želdinių gausinimui ir priežiūrai. savivaldybių įsitraukimas aplinkosauginiam sąmoningumui skatinti.



## Pamatuota aplinkosauga

2024 m. AM įsakymu patvirtintas Teisėkūros poveikio aplinkai ir klimato kaitai vertinimo tvarkos aprašas. Numatyta, kad bus atliekamas kiekybinis teisėkūros poveikio kraštovaizdžiui vertinimas. iki 2024 metų pabaigos turi būti patvirtinta kiekybinio vertinimo skaičiuoklė vertinti TA poveikį kraštovaizdžiui.





# Ačiū

